

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַת עָשָׂרָה שָׁנָה
הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן, וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו, וַיָּבֵא יוֹסֵף
אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אָבִיהֶם (לז, א-ב).

רש"י, א: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וגו' – אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים
לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך
ארוכה כל גלגולי סבתם וכו'.

רש"י, ב: אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב - וְאֵלֶּה של תִּלְדוֹת יַעֲקֹב; אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב.
סבה ראשונה, יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַת עָשָׂרָה שָׁנָה וגו', על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים.

על "אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב" שבדיבור השני רבתה המבוכה, איך יכול "אלה
תִּלְדוֹת יַעֲקֹב" גלגולים בנוסף ליישובים (והרי לרש"י "תִּלְדוֹת" בכל מופעיהם אינם קורות אלא צאצאים,
ואלמלא כן לא היה נזקק פה לפרש דבר). אולם אל נכון זו של "וגלגוליהם" אינה מוסיפה, רק מבארת:
'אלה ישוביהם כלומר גלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב'. הכתוב הולך ומפרש את "ישובי יעקב ותולדותיו",
וכבר פתח, "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן", והרי יישוב יעקב אמור. ועתה ליישוב "תולדותיו"
היינו בניו-ולדותיו: "וְאֵלֶּה של תִּלְדוֹת יַעֲקֹב" (כמה העתקות והוצאות השמיטו את זו של "וְאֵלֶּה" שברש"י
מפני שאינה מלשון המקרא, מבלי להבין שהיא מלשון רש"י ונחוצה לביאורו). מקרא קצר הוא הסומך על
הכתוב למעלה, כאילו נאמר, וְאֵלֶּה יישוביהם של תִּלְדוֹת יַעֲקֹב, או אולי, וזה יישובם של תִּלְדוֹת יַעֲקֹב'.

יישובם יהיה במצרים, כפי שייאמר, "וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אֶחָדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטַב
הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כְּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה" (להלן מז, יא), אבל הוא לא יתממש בסמוך אלא אחרי מאורעות
ושנים רבים. לפיכך, 'יישובם' שכאילו הוזכר לפני "תִּלְדוֹת יַעֲקֹב" משמעו, 'גלגוליהם עד שבאו לכלל
יישוב', ולכן הוא מוצג בכינוי הרבים, "אֵלֶּה".

אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב, יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעָה עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצָאן, וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו, וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אָבִיהֶם (לז, ב).

רש"י: **אֶת דְּבָתָם רָעָה** – כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלשתן לקה. על אבר מן החי, "וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים" (להלן לז, לא) במכירתו, ולא אכלוהו חי. ועל דיבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, "לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף" (תהלים קה, יז). ועל העריות שספר עליהם, "וַתִּשָּׂא אִשָּׁת אֶדְנָיו וגו'" (להלן לט, ז). **דְּבָתָם** – כל לשון דיבה פרלידי"ן בלע"ז; כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר.

מקורו בבראשית רבה פד, ז: "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה" – מה אמר? רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון. רבי מאיר אומר, חשודים הן בניך על אבר מן החי. רבי שמעון אומר, תולין הן עיניהן בבנות הארץ. רבי יהודה אומר מזלזלין בבני השפחות וקורין להם עבדים. ר' יהודה בר סימון אמר על תלתייהן לקה; 'פֶּלֶס ומֵאֲזִנֵּי מִשְׁפָּט לָהּ" (משלי טז, יא). אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת חשודים בניך על אבר מן החי, חייך אפילו בשעת הקלקלה אינם אלא שוחטים ואוכלים; 'וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים'. אתה אמרת מזלזלים הם בבני השפחות וקורין עבדים; 'לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף' (תהלים קה, יז). אתה אמרת תולין עיניהם בבנות הארץ, חייך שאני מגרה בך את הדוב; 'וַתִּשָּׂא אִשָּׁת אֶדְנָיו וגו'". המאמר מובא בשינויים קלים גם בתנחומא ובירושלמי פאה א, א.

בעוד כל אחד מן התנאים מאשים את יוסף בהיגד אחד, רש"י מייחס לו את שלשתם יחד, אולי בהסתמך על ר' יהודה בר סימון האומר שעל שלשתם לקה. לולי דברי רש"י יתכן שר' יהודה בר סימון האמורא לא חולק על התנאים, רק מראה שלכל שיטה נמצא פורענות מידה כנגד מידה. מסתבר שמפני שצירף רש"י את שלשה ההיגדים, הוא נטה מסדרם בבראשית רבה והקדים את הזלזול בבני השפחות אל החשד על העריות, כסדר המוכתב מן ההלקאות שספג יוסף (וכסדר ההיגדים בירושלמי; "העריות" שבפירוש רש"י הן כנגד "בנות הארץ" שבמקור – ראה להלן), כי כאשר נמכר לישמעאלים מיד טבלו את כותנתו בדם השעיר, והוא מובל ועדיין לא נעשה עבד עד שנמכר לפוטיפר, ולבסוף נשאה לו אשת אדוניו את עיניה.

רש"י אף הוכרח לומר שמושאי סיפוריו של יוסף היו "אחיו בני לאה", אף שבפשטות מוסב הכינוי "דְּבָתָם" על שמיד לפניו, "בְּנֵי בִלְהָה" ו"בְּנֵי זִלְפָּה". שכן אם בין דברי יוסף נכלל ההיגד ש"מזלזלין בבני השפחות" מוכח שעל בני לאה דיבר. ולפיכך דקדק רש"י לכתוב "באחיו בני לאה", ולא הסתפק ב'כל רעה שהיה רואה בבני לאה', לרמוז שהמכונים של "דְּבָתָם" הם "אָחִיו" המוזכרים לפני פניה למעלה, שהם בהכרח בני לאה אחר ש"בְּנֵי בִלְהָה" ו"בְּנֵי זִלְפָּה" הוזכרו בנפרד.

על שלשה ההיגדים שפרטו התנאים עוד הוסיף רש"י ש"כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו", בהתאם לפירושו בד"ה דבתם ש"דְּבָתָם רָעָה" היא מכלול הדברים הרעים שניתן לדבר עליהם. אולם יותר משהדיבור הראשון של רש"י מטרים את השני, נראה שהשני בא כראיה לראשון, ושגם מלבד המשמעות של "דְּבָתָם רָעָה" יש סיבה לפרש שיוסף היה מגיד "כל רעה". אלמלא כן יכל רש"י לחבר את

שני הדיבורים ולכתוב, 'דְּבַתָּם רָעָה - כל לשון דיבה פרלידי"ץ בלע"ז; כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו וכו'".

עוד יושם לב שלרבי שמעון במדרש סיפר יוסף שאחיו תולים "עיניהן בבנות הארץ", "או בנוסח תנחומא מהדורת בובר, "בכנעניות", "ואילו רש"י שינה והפך אותם "חשודים על העריות".

המחזור הוא שחרף קביעת הדיבור המתחיל, בא רש"י לדרוש לא "אֵת דְּבַתָּם רָעָה" שבסוף הפסוק אלא את "הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן" שבראשו. קשה לרש"י שאין רועים "בצאן" אלא 'את הצאן', וראוי היה להיאמר, 'היה רועה עם אחיו את הצאן'. אלא, "הָיָה רָעָה" יידרש, היה מחפש ומגלה את הרע, כמו "וַיִּרְעוּ אֶתְנֵנוּ הַמִּצְרִים" (דברים כו, ו), שמשמעו לפי בעל ההגדה מבט בעין רעה חשדנית, "כמה שנאמר, 'הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְגו'" (שמות א, י). "כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו" הוא אפוא העתק של "הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו" למילים אחרות (ער פלייגט זיי באשלעכטן; *He would vilify them*), כאשר "אָחִיו" הם כאמור בני לאה בהכרח, מפני שבני השפחות מוזכרים למטה.

במה רָעָה אותם? "בצאן", בחשד הקשור אל צאן, שאכלו אבר מן החי. ועוד, "שקורין לאחיהם עבדים", שכן "הוא נֶעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה", בעוד בני לאה מרחיקים אותם. וחשד אחרון "על העריות". לרבי שמעון נחשדו בני לאה על "בנות הארץ" או "כנעניות" משום שמעון אבי "שָׂאוֹל בֶּן הַכְּנַעֲנִית" (להלן מו, י), או משום יהודה שלקח "בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי" (לח, ב). ומי לדעת רש"י נחשד "על העריות"? ראובן שהלך "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה" (למעלה לה, כב). סבר ראובן שאינה אלא "פִּילֶגֶשׁ אָבִיו" (שם) ומותרת, אבל יוסף צווח כנגדו שבלהה זולפה הן "נָשִׁי אָבִיו" ועריות. (רש"י אמנם נוקט בבראשית כה, ו, שגם "פִּילֶגֶשִׁים" נלקחות בקידושין, אבל אפשר ששונה שפחה מוסרת לבעלה ללדת על ברכיה, אשר אין צורך לקדשה כי לא תוכל לעשות דבר בלי רשות גבירתה) "וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (שם), מיוסף. והרי שסדר ההיגדים ברש"י עוקב אחרי הכתוב: "בצאן" – "שהיו אוכלין אבר מן החי"; "וְהוּא נֶעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה" – "ומזלזלין בבני השפחות"; "נָשִׁי אָבִיו" – "וחשודים על העריות".

היכן מצאנו בני לאה נחשדים על אבר מן החי? אמר יעקב בתוכחתו לשמעון ולוי לפני מותו, "כִּי בָאֲפֶם הִרְגוּ אִישׁ וּבְרָצַנְם עָקְרוּ שׁוֹר" (מט, ו). שמעון ולוי באו "עַל הָעִיר" שכם "בְּטַח וַיִּהְיֶה כָּל זָכָר" (לד, כה), ו"אֵת צֹאנָם וְאֵת בְּקָרָם וְאֵת חֲמֹרֵיהֶם וְאֵת אֲשֶׁר בָּעִיר וְאֵת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ" (לד, כח). אולי "עָקְרוּ" בהמות שלא יכלו להנהיג עמהם, כמו "אֵת סוּסֵיהֶם תַּעֲקֹר" (יהושע יא, ו). "ואיזהו עיקור? מנשר פרסותיה" בחייה "מן הארכובה ולמטה" (עבודה זרה יג, א). שמא האמין יוסף שעיקרו לאכול.

וַיַּחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, שְׁמָעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי. וְהִנֵּה אֲנִי חֹנֶה מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבֶּינָה אֶלְמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֶלְמָתִי. וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מְשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ; וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל חֲלֻמָּתוֹ וְעַל דְּבָרָיו (לז, ה-ח).

מן "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם" והלאה כופל לכאורה בהרחבה את "וַיַּגֵּד לְאָחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ". דרך סלולה הייתה לראות ב"וַיַּחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחָיו" כלל או תקציר שהכתוב שב לפרט, אלמלא "וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ" הראשון, הנראה חותם סיפור לעצמו, אך חוזר כלשונו להלן. מתוך הקושי מפרשים ריב"א וחזקוני ועוד שיוסף הגיד פה לאחיו חלום אחר שלישי, קודם לשניים המתוארים, אבל הכתוב סתמו כי בניגוד לאחרים הוא לא התקיים.

לולי דבריהם, לפנינו דוגמא מובהקת למנהג הכתוב המפצל סיפור בין מבטיהם וחוויותיהם של משתתפיו השונים. הוצגו כאן עמדות לעומתיות, של יוסף מול אחיו. "וַיַּחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ" הוא הקורה ליוסף לפי הבנתו. 'היגד' במקרא, חוץ מהופעותיו הפיוטיות לכפול עניין במילים שונות, אינו דיבור או אמירה בעלמא אלא גילוי מידע, לרוב חסוי, ואולי ל'גד' ו'גל' גזרון משותף בחילוף אותיות. כגון "מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עִירָם אֶתָּה" (למעלה ג, יא); "וַיֵּרָא חֶם אָבִי כְנַעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשָׁנִי אָחָיו בַּחוּץ" (שם ט, כב); "וַיַּגֵּד לְרַבֵּקָה אֶת דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֹל" (כז, מב); "עַל בְּלִי הִגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא" (לא, כ). נאמר בסמוך, בפסוק הקודם, שאחי יוסף "לֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם" (לז, ד). מה יעשה אח צעיר המבקש את קירבת הגדולים והם מפנים לו עורף? משתדל הוא לדובב אותם בחשיפת כל מצפוניו, אפילו חלומותיו על משכבו. אך לא הועיל מאומה, "וַיּוֹסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ" שנאת חינוס. עד כאן קובלנת יוסף.

ואחיו משיבים כנגדו, לא כך היה מעשה ולא זה שקרה לנו. אלא בא הלזה ואמר אלינו, "שְׁמָעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי", כפוקד להיאסף לשמוע מוצא פיו. ולא חלום תמים היה, בעל תוכן שיוסף בגרסתו רשאי להעלימו, אלא "וְהִנֵּה אֲנִי חֹנֶה מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים וְגו'", חלום איום יהיר מתריס בכל פרטיו, שפתרונו והתגובה ההולמתו הן רק, "הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ וְגו'". לפיכך, לא בכדי שנאנו אותו, אלא בצדק "עַל חֲלֻמָּתוֹ וְעַל דְּבָרָיו".

וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֶלְמָתִי (לו, ז).

המילה 'הִנֵּה', המקדימה פעלים של פעמים בפסוקנו, אינה מסמנת פה הפתעה או התפעמות, ומי חוץ מאחוז עווית ישמיע קריאות פליאה צפופות כאלה. אלא משמשת היא בתפקיד דקדוקי מעין פועל עזר. לפני הבינוני ("מֵאֲלֹמִים") או גם צורת העתיד ("תִסְבִּינָה") הנופלת הרבה, כבינוני, על הזמן ההווה, 'הִנֵּה' מזמנת את הפעולה וממשיכה אותה, לאמור שבעותה שעה היינו מאלמים ואז נסבו האלומות (*We are binding sheaves; the sheaves are surrounding*), לא שלפעמים אלמנו ולפעמים נסבו (כמו "וְנִצְבָּנוּ" שְׁמָה כָּל הָעֲדָרִים וְנִלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבָּאָר לְמִקְמָה" למעלה כט, ג, כולם פעולות שנעשו לא בשעת הסיפור אלא לפרקים). לפני העבר ("קָמָה") היא הופכת אותה 'עבר מושלם' במינוח המדקדקים או 'עבר עבר' (*had risen*), פעולה שבעת הסיפור, שהוא גופו אירע בעבר, כבר הושלמה מקודם אלא שהשלכותיה עוד ניכרו והשפיעו בזמן הסיפור.

אך לפיכך סדר הזמנים בפסוקנו נראה מקוטע. "מֵאֲלֹמִים" היא כאמור בינוני, ו"תִסְבִּינָה" היא הווה/עתיד, ובסיוע 'הִנֵּה' שתיהן מתפרשות כאמור כהווה מתמשך, הוא הזמן שרוב החלומות מסופרים בו (כגון "וַיִּחַלֵּם וְהִנֵּה סֵלֶם מֵצֵב אֶרְצָה וְרָאָשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה, וְהִנֵּה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ" למעלה כח, יב; "וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי" להלן פסוק ט; "בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה גִפֶּן לִפְנֵי, וּבְגִפְּנֵי שְׁלֶשָׁה שָׂרִיגִים וְהוּא כְּפָרַחַת" להלן מ, י; "וּפְרָעָה חֹלֶם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאָר, וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֹלֶת שִׁבְעַת פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאַת בָּשָׂר" להלן מא, ב). אבל "קָמָה" וגם "נִצְבָּה" הן פועלי עבר ולא בינוניים, "קָמָה" מפני שהיא מוטעמת מלעיל ו"נִצְבָּה" מפני צורתה (הבינוני הרווח הוא נִצְבָּת). "הִנֵּה" הופכת אותן, כאמור, לעבר מושלם, ולכן "קָמָה", ואולי גם "נִצְבָּה" (אם "הִנֵּה" מוסבת על שתיהן), ארעה בהכרח לפני שהיינו "מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים". והלא ראה יוסף לכאורה את הקימה עצמה, לא שהתוודע באיחור להשלכותיה.

מטוטלת הזמנים עוד רצה וישיבה עד סוף הפסוק. אחר "קָמָה" ו"נִצְבָּה" פועלי העבר עוקבת "תִסְבִּינָה" ההווה במקום 'סָבוּ' שבעבר, אבל שוב חוזר הכתוב אל העבר הגמור, אל "וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן" (עתיד מהופך ב-וו תחילית) ולא אל "וְהִשְׁתַּחֲוּוּ".

אולם בלאו הכי שזור פה המקרא קשיים, גם מן הפן התוכני. מה מוסיפה ההדגשה "בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה"? מדוע קָמָה... וגם נִצְבָּה, שתיהן, ואילו רק "קָמָה" האם נגרע היה מהפלא של אלומה נעה מאליה ונעמדת מעצמה? "אֶלְמָתִיכֶם" שסבו, אף הן מוכרחות היו לקום תחילה, ולא עוד אלא שהתהלכו מאליהן להקיף את אלומת יוסף, אך על הפלאים האלה עובר הכתוב בשתיקה? ומדוע אכן רגשו לסוב, וכי השתחוויה לבדה לא הספיקה להורות שיוסף ימלוך (רמב"ן נדרש לשאלה על אתר), והרי בחלומו השני לא סבבו השמש והירח והכוכבים את יוסף אלא רק השתחוו לו? ולמה השתחוו האלומות אל אלומתו ולא אל יוסף עצמו (ואמנם כדי לשמור על הקבלה אל חלום האלומות, פירשו מדרש 'שכל טוב' ואחרים על 'וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי' שגם שם לא השתחוו אל יוסף עצמו אלא אל מזלו בכיפת השמים, המצטרף עם "אֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים" – כלומר מזלות – למנין שנים עשר מזלות.) ובפסוק

הבא, "ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על חלמתיו ועל דבריו" (לז, ח), מה הם "דבריו" נוספים על "חלמתיו"?

שוב חלם יוסף "חלום אחר, ויספר אתו לאחיו ויאמר, הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" (לז, ט). הנה ראשונה עושה את "חלמתי" הווה מושלם; חלמתי ועתה אספר, ובקרב אולי אמלוד (*I have dreamed*). הנה שנייה ממשכת את "משתחוים", אם בעבר אם בהווה (*are bowing* או *were bowing*). הכל כהוגן מבחינה לשונית. אבל קשה לצייר איך השתחוו כוכבים, שאינם אלא נקודות אור, או אפילו השמש והירח, שהם עגולים שטוחים בשני ממדים. וכי נתלשו גרמים שמימיים ממסילותיהם ללבוש צורות בעלות ברכיים לכרוע ומותניים לקוד?

אולם נאמר, "וּצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים" (נחמיה ט, ו), ולפי התלמוד מליצה פיוטית היא על השקיעה במערב מדי לילה של כל הכוכבים והמאורות (בבא בתרא כה, א; סנהדרין צא, ב). זו מזכירה עבד מנמיד קומתו בפני רבו. אף יוסף חלם שהוא עומד בערב ופניו למערב, והשמש והירח ואחד עשר כוכבים גדולים הנראים בין השמשות שוקעים כנגדו זה אחר זה ("כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה", כלשון בבא בתרא כה, א, מתכופף ומתרחק יחד; כעין זה פירש ר"י בכור שור על אתר). "משתחוים לי" הוא אפוא תיאור שכבר מכיל פתרון, של יוסף פותר החלומות. לפיכך גער "בו אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ, מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ", מה אות חזית בו ומה פתרון העמסת בו (מה החלום) הוא כמו "ונחנו מה" בשמות טז, ז, (כלום לא), "הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה" (להלן לז, י).

והרי שמראה החלום, אם שהוא חרג מן העולם שבהקין, לא הופקע לגמרי מסדרי הטבע המוכרים: היו בו כוכבים שונים במספרם ומיקומם מאלה הקבועים בכיפה באמת, אבל שוקעים כדרך כל צבא השמיים. וכבר העירו רבותינו "דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא" (ברכות נה, ב; שלא מראים לאדם [בחלום] לא דקל של זהב ולא פיל נכנס בנקב מחט). ואמנם כל החלומות שחלם יוסף ושפתר הראו טבע מוגבר. גפנו של שר המשקים פרח והעלתה ניצה והבשילה אשכולותיה כסדר, אך במהירות מופלגת, ויינה תסס והתיישן מיד. סלו העליון של שר האופים הכיל "מכל מאכל פִּרְעָה מַעֲשֵׂה אִפָּה" (להלן מ, יז). פרעה ראה פרות רועות כדרך ושיבולים צומחות כדרך, אלא שהקצינו לטוב ולרע. החיזיון הפלאי בכולם הוא "וּתְאֻכְלֶנָּה הַפְּרוֹת רְעוֹת הַמֶּרְאָה וְדָקְתָּ הַבֶּשֶׂר אֶת שְׂבַע הַפְּרוֹת יַפֹּת הַמֶּרְאָה וְהַבְּרִיאֹת" (מא, ד), והלא אף לפרות הנראות ביום יש פה לאכול, ואם "ביום ההוא" (ישעיה י, כ) "אֲרִיָּה כִּבְקָר יֹאכֵל תֶּבֶן" (שם יא, ז) מתקבל שבלילה ההוא בקר כאריה אכל בשר. ("וּתְבַלְעֶנָּה הַשִּׁבְלִים", להלן מא, ז, אינו בליעה ממש לדעת רוב המפרשים, אלא עטיפה וכיסוי כפי שפירשו שכל טוב, חזקוני, הדר זקנים, ועוד, כמו "כִּבְלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ" בבמדבר ד, כ. לכן נאמר "וּתְבַאֲנָה אֵל קִרְבָּנָה וְלֹא נִדְעָ כִּי בָאוּ אֵל קִרְבָּנָה", להלן מא, כא, רק על הפרות, אבל לא על השיבולים).

מעתה, אף חלומי הראשון של יוסף לא הראה אלומות דומות קמות וסובבות ומשתחוות כבני אנוש. אלא, "אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים" (*We are binding sheaves*) בַּתּוֹךְ הַשִּׁדָּה, באמצעו, לא באיזו פינה שלו שבה תערמנה אלומות יחד, אלא במרחב שבו תונחנה אלומות זו פה וזו שם בפזר אקראי. "וְהָיָה קָמָה

אֶלְמָתִי", עבר מושלם או אולי הווה מושלם (תיאור השלכת העבר על ההווה אשר עליו מסופר). אני רואה את אלומתי וכבר היא עומדת, לא שקמה מאליה אלא שהועמדה זקופה על בסיסי גבעוליה. ואל תאמרו שנסמכה אלומתי על סלע, גזע עץ, או אלומה אחרת, כמצוי, אלא "גם נִצְבָּה" עמידה עצמאית יציבה, ויהי לאות (*and my sheaf has risen and indeed has stood erect*). "הִנֵּה תִסְפִּינָה אֶלְמָתִיכֶם" הוא הווה מתמשך. עוד אני רואה את אלומותיכם שכובות בהיקף סביב אלומתי, ושיבוליהן פונות אליה (בחינת "אֶל מֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאִירוּ שְׂבָעַת הַיָּרֹת", במדבר ח, ב, אשר ראב"ע הביא עליו בפירושו לשמות כה, לז, ש"הקדמונים אמרו כי נר אחד באמצע והששה נערכים זה אחר זה בחצי עיגול"). עד כאן המראה כמו שהוא, וזה פתרונו: "וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי", עבר פשוט. מפרש אני לכם עתה שתנוחת אלומותיכם אז הייתה כעין פישוט ידיים ורגליים לפני אלומתי (*Your sheaves are encircling; they bowed to my sheaf*).

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו, הֲמִלֵּךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ", שלטון עצמאי שאינו תלוי באחרים, כאלומתך ש"גם נִצְבָּה"? היו לא תהיה! "אם (= אפילו לא) מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ" מטעם אחרים, כאלומה ש"קָמָה" סמוכה ולא ניצבה (למשמע של "מִשׁוֹל", שהוא בהישען על סמכות עליונה יותר, השווה בראשית כד, ב; שם מה, ח). "וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל" עצם "חִלְמָתוֹ" שחלם וסיפר, "וַיַּעַל דְּבָרָיו" שהוסיף כפותר את החלום, היינו "וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי".

וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף
לַיִשְׁמַעְאֵלִים בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף, וַיָּבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה (לז, כח).

סופר עד כה על "אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים" שראו אחי יוסף "בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמָלִיהֶם נִשְׁאִים נְכֹאֶת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה" (לז, כה), ועל תוכניתו של יהודה, "לָכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ (את יוסף) לַיִשְׁמַעְאֵלִים" (כז). מדוע אפוא חוזר המקרא לומר שעברו שם "אֲנָשִׁים מִדִּינִים סְחָרִים", שהם הם לכאורה אותם "יִשְׁמַעְאֵלִים" נוסעי האורחה אשר להם אמנם נמכר יוסף לבסוף "בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף", ולמה השתנה שמם מן "יִשְׁמַעְאֵלִים" אל "מִדִּינִים"?

רש"י מיישב על פי בראשית רבה פד, כב, ש"ז – סיעת ה"מִדִּינִים" – "היא שיירה אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה". בלשון רבי יודן בבראשית רבה שם, "אחיו" מכרו 'לַיִשְׁמַעְאֵלִים', וישמעאלים ל'סְחָרִים' (ה'מִדִּינִים'), וסוחרים ל'מִדִּינִים' (מוזכרים להלן לז, לו), ומדנים 'מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם' (שם). להלן ייאמר ש"יוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה" בידי "הַיִּשְׁמַעְאֵלִים" (לט, א), ואם אמנם אין התייחסות במדרש למעבר האחרון מן "מִדִּינִים" אל "יִשְׁמַעְאֵלִים", רש"י אולי יבין שבדרך למצרים או סמוך לה שבו המדנים ומכרו את יוסף לישמעאלים, אלה שקנוהו מתחילה מן האחים או אחרים מבני שבטם.

בניגוד לרש"י מפרשים רס"ג, רד"ק, וראב"ע שה"מִדִּינִים" דגן אכן הינם "הַיִּשְׁמַעְאֵלִים" המדוברים, שכן ספחו בני ישמעאל במושבם ובתרבותם את אחיהם בני קטורה ומדין בכלל, ככתוב, "וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָה עַד שׁוֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ אֲשׁוּרָה; עַל פְּנֵי כָל אֶחָיו נָפְלָה" (למעלה כה, יח). כן מצאנו נאמר על המדינים שהכה גדעון ושלל את זהבם, "כִּי נִזְמִי זָהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֵלִים הֵם" (שופטים ח, כד). ראה גם רמב"ן שאף לפירושו אורחה אחת הייתה ומכירה אחת עד מצרים. לשיטתם "מִדִּינִים" שלהלן הם 'מִדִּינִים' דכאן בנשירת אות יו"ד הקלה; השווה משלי ו, יד; שם יח, יח; ועוד. אך נשאר קשה מדוע נזקק פסוקנו לשוב ולספר על הגעת המדינים-הישמעאלים אל המקום, ומדוע החליף והחליף את שמם.

ולדעת רשב"ם, רבנו בחיי, וחזקוני, כלל לא מכרו למעשה האחים את יוסף. אלא, בלשון רשב"ם, "בתוך שהיו יושבים 'לְאַכֵּל לֶחֶם' (לעיל לז, כה), ורחוקים היו קצת מן הבור לבלתי אכול על הדם (ע"פ ויקרא יט, כו), וממתנים היו לישמעאלים שראו, וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדינים אחרים דרך שם, וראוהו בבור ומשכוהו ומכרוהו המדינים לישמעאלים. ויש לומר שהאחים לא ידעו, ואף על פי אשר כתב, 'אֲשֶׁר מְכָרְתָם אֹתִי מִצְרַיִמָּה' (להלן מה, ד), יש לומר שהגרמת מעשיהם סייעה במכירתו (ששמוהו בבור אשר בו מצאוהו המדינים וממנו שלפוהו). זה נראה לי לפי עומק דרך פשוטו של מקרא, כי 'וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים' משמע על ידי מקרה, והם מכרוהו לישמעאלים". גבי "הַמִּדִּינִים" (ש) מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם" יודה רשב"ם להלן ש"מדן וישמעאלים אחד הם לפי הפשט. לכך הוא אומר כי מדנים מכרוהו וישמעאלים הורידוהו שמה, כי שניהם אחד הם לפי הפשט". מלבד הדחק בזיהוי "הַמִּדִּינִים" עם "הַיִּשְׁמַעְאֵלִים" בעוד ה"מִדִּינִים" נבדלים ממדנים וישמעאלים יחד, קשה על רשב"ם ודעימיה מדוע נצרך הכתוב להודיענו איך ראו האחים את אורחת הישמעאלים, ועל השיח בין יהודה לשאר השבטים, אחר שבפועל בטלה מחשבתם וידם לא הייתה במכירתו. עוד יש ליישב מה איכפת לן מחירו של יוסף אם עשרים הכסף לא נטלו אחיו בעבורו אלא נכרים מנכרים בלי נוכחות איש מישראל.

יתכן עוד שבשום לב אל מבטיהם השונים של הדמויות המשתתפות במעשה תתבארנה לשונות הכתובים בשופי. הוצע בגיליון לפרשת פקודי שכאשר עומד המיקוד לעבור אל דמות אחרת שתשא עמה הלאה את הסיפר אל אשר תלך, מסמן הכתוב לפעמים את המעבר בתמצות המאורע המקדים – מעמדתה ומבעד לעיניה של הדמות

החדשה, כאילו היא נקראת עתה לתפקד מכוח תפיסתה ותובנותיה שלה. כך, מעט למעלה, "וַיִּמְצְאוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בִשְׂדֶה" (לז, טו), לא 'ויתעה בשדה וימצא איש'. כי אילו נשאר הסיפור ברשות יוסף, לא היה פיתחון פה לאיש כדי ש"יִשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תִּבְקֹשׁ" (שם). אבל משמצא האיש הוא את יוסף וקלט בתודעתו שלו איך יוסף "תַעֲהָ בִשְׂדֶה", הלא הושלך משקל המעשה על גבו ויכול הוא לתפקד בו בדרכו המלאכית.

ולהלן ייאמר, "וַתִּתְּפֹשֶׂהוּ בַּבֶּגֶד לֵאמֹר, שִׁכְבָּה עִמִּי, וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה. וַיְהִי כִּכְרָאוֹתָהּ כִּי עֲזָב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס הַחוּצָה, וַתִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵּיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר, רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ; בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאִקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל. וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי הָרִימֹתִי קוֹלִי וְאִקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (לט, יב-טו). "וַיְהִי כִּכְרָאוֹתָהּ כִּי עֲזָב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס הַחוּצָה" חוזר על המעשה מראית האשה, וכך הופך אותה לדמות עצמאית שהמשך הסיפור, אשר היה עד כה של יוסף וקורותיו, יוכל להינשא עליה אף בהעדרו של יוסף. לפיכך היא "תִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵּיתָהּ" ותדבר עמם שלא בפניו, ואף בהיסתרה עם בעלה היא תאשים את יוסף עבדו.

אף כאן, "וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים סָחָרִים", אלה העתידים בקרוב להוביל את יוסף ואת הסיפור הרחק מעיני האחים. אחר שסופר שהאחים מצידם ראו את הקונים בתור "יִשְׁמַעְאֵלִים", שם כללי לכל השבטים הנוודים אשר בני יעקב לא היו בקיאים בתת-סוגיהם, צריכים הם להיות מוצגים כפעילים לעצמם ובתבנית שבה הם רואים את עצמם. באה אפוא החזרה, "וַיַּעֲבְרוּ"; הנה הם נמצאים זוה מעשם פה, ואל תאמר שהופיעו במקום ובעולם רק להוות מראה לעיני האחים. "אֲנָשִׁים" בעלי דעה הם, לא 'אורחה' שמרכיבה הבולט הוא גמלים ומטענם. "מְדִינִים" הם בשם הפרטי של שבטם, המשמש כל מכיר את קיבוץ הישמעאלים מבפנים.

מסתבר שהאחים חשבו למכור את יוסף לישמעאלים שיהיה להם שוליא ויתגדל עמם ובמלאכתם. "וַיִּגְמְלֵהֶם" של הישמעאלים "נִשְׁאִים נְכֹאֶת וצָרִי וְלֹט" (לז, כה), ו"אשרי מי שמלאכתו בסם" (קידושין פב, ב). אך העיקר שיתרחק, וטוב אפוא שאלה "הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיִם" (סוף הפסוק לז, כה), ובין כה וכה נודדים ישמעאלים בדרכים ופורשים מן היישוב. מבחינת האחים דמתה מכירתו של יוסף אל "כִּי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה" (שמות כא, ז), לא לעבודת פרך אלא כדי שתסייע לקונה ותיקלט לבסוף בביתו. אולם הקונים דגן ידעו בנפשם שהם "סָחָרִים", היינו ספסרים בכל סחורה ואף בעבדים, והם לקחו את יוסף לא לאמצו למשפחתם, ובלי כוונה להעסיקו בעצמם ולחנכו למקצועם עד שיגדל וייעשה אחד מהם ואולי בבוא היום ראש אורחה משלו, אלא להוביל אותו מצרימה אל בית עבדים.

משהוצגו המדינים שב המיקוד בינתיים אל האחים. "וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר" הוא מסופק, שמא העלוהו האחים ושמא המדינים, אבל איך שיהיה הוא נמשך בפקודת האחים המוכרים ולרצונם. "וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף" קאי בוודאי על האחים. ישמעאלים היו הקונים בעיניהם וישמעאלים נשארו, ולפיכך נאמר שמכרוהו "לְיִשְׁמַעְאֵלִים". ואילו משהפליגו הסוחרים הם עטו שוב זהות משלהם, "וַתִּמְדְּנִים מִכְּרוֹ אֹתוֹ אֶל מִצְרָיִם".

מששב הסיפור אל מבטו של יוסף, המודע אל ייחוסו העמים מסביב לא יותר משמודעים אחיו, קנייתו בידי "פּוֹטִיפַר סָרִיס פְּרָעָה" הוא "מִיד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה" (לט, א). ויש בציון האחרון של שמם הכללי, יחד עם השימוש בפועל "הוֹרְדָהוּ" שמקבילו מופיע למעלה במראה האחים ("הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיִם") אבל לא בין מעשי המדנים (הם "מִכְּרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרָיִם"), רמז שמחשבת האחים היא שהתקיימה. כי לבסוף "וַיְהִי" יוסף משרת "בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי" (לט, ב), לא עבד "בְּשִׂדֶה" אשר היה לו למצרי (לט, ה), בניגוד לרוב הגדול של הנמכרים אל מצרים אשר עונו "בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשִׂדֶה" (שמות א, יד).

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם.
וַיִּקְצֹף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו, עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים" (מ, א-ב).

לפרעה מלך מצרים סגל "סָרִיסָיו" ו"עֲבָדָיו" (מ, כ) שהוא נועץ בהם על חלומותיו ולימים על התראותיהם ומכותיהם של משה ואהרן. שלשה מן הסריסים מוכרים לנו בתוארם: "שֶׁר הַמִּשְׁקִים", "שֶׁר הָאוֹפִים", ו"שֶׁר הַטְּבָחִים" (לט, א). שני הראשונים נקראים גם "מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה", ושר המשקים נותן בידו את "הַכּוֹס עַל כֶּף פְּרָעָה" (מ, כא).

אבל אינם משרתים או מלצרים זוטרים. ראשם נישא ב"מִשְׁתָּה" ב"יוֹם הַלֵּדָתָא אֶת פְּרָעָה... בְּתוֹךְ עֲבָדָיו" (מ, כ); לשר המשקים פתחון פה להרים קול ולדבר אל פרעה ישירות (מא, ט); ולשר הטבחים עושר ועבדים ומפעל "בְּבֵית וּבִשְׂדֵה" (לט, ה), ו"בֵּית הַסֵּהֶר" בביתו "מְקוֹם אֲשֶׁר אֶסִּיר הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים" (לט, כ), פעיל דיו להצריך "שֶׁר בֵּית הַסֵּהֶר" (לט, כא) שהוא עצמו ממנה אחרים תחתיו (כב), וסמכות לשר הטבחים לכלוא את יוסף שם. ואם סרחו המשקה והאופה הם אינם מועברים ממשרתם או נהרגים מיד, אלא ניתנים "בְּמִשְׁמֶר" (מ, ג) שהמופקד עליו משרת אותם בגופו (מ, ד).

שמה מפני שפרעה נחשב אֶל מגלם באישיותו את מצרים ויאורה, שולחנו נתפס כעולם קטן כאשר המשקה את פרעה והמאכילו לחם ובשר כאילו מספקים את כל הארץ. אפשר אפוא ששר המשקים מונה למעשה על כל כרמי מצרים והמס הנלקח מהם, אך השקאת פרעה הייתה פסגת תפקידו ותכליתה. שר הטבחים פיקח על גידול הבהמות ועל "שְׂרֵי מִקְנֵה" (מז, ו) אשר לפרעה (כרש"י וסיעתו ש"שֶׁר הַטְּבָחִים" הוא אחראי על הכנת בשר, מקביל אל "שֶׁר הַמִּשְׁקִים" ו"שֶׁר הָאוֹפִים" להשלים את צרכי סעודת פרעה, ולא רב תלוינים כדעת אונקלוס). ושר האופים ממונה על התבואה והדגנים, מעין שר חקלאות של ימינו.

מעתה מובן ששר האופים הוכרח למות לפנות מקום ליוסף, כוּשְׁתִי בשעתה בפני אסתר. משמע קצת שבשנתיים מאז שנתלה האופה לא אוישה משרתו עד שהורץ יוסף מן הבור, שכן מספר שר המשקים איד "פְּרָעָה קָצַף עַל עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֶׁר הָאֹפִים" (מא, י), וש"אֹתִי הִשִּׁיב עַל פְּנֵי וְאֹתוֹ תָּלָה", בלי צורך להבהיר שמדובר בשר אופים קודם. לכן בעת שהתקבל פתרון יוסף לחלומות פרעה והתבקש "אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם" (מא, לג) לַצִּבּוֹר "בָּר" בשנות השובע "תַּחַת יַד פְּרָעָה" (מא, לה), לא נמצא שר דגנים לתבוע את הביצוע לעצמו, ויוסף הושלט על ההערכות לשנות הרעב ובגלגול "עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (מא, מא).

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם.
וַיִּקְצֹף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו, עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים. וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר
בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים, אֶל בֵּית הַסֵּהָר, מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם (מ, א-ג).

שני הפסוקים הראשונים הם שני תיאורים של אותו מאורע משני מבטים. "מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה",
דמויות שהסיפור יתמקד בהם לכש"יחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד" (מ, ה), מוצגים תחילה
על שם עיסוקם הממלא את ימיהם וכפי שהם מכירים את עצמם. כפופים הם כרוב בעלי מלאכה למעביד,
שהוא במקרה שלהם "מֶלֶךְ מִצְרַיִם". אבל יוסף, שהסיפור יעבור מהרה אל עמדתו, יופקד לשרתם כשרת
איש המוני את רמי הדרג, אשר בפיו ובתודעתו הם יכנו טקסית, "שֶׁר הַמִּשְׁקִים" ו"שֶׁר הָאוֹפִים".
כשלעצמם הם "חָטְאוּ" איזה חטא סתמי "לְאֹדְנֵיהֶם", אבל הארץ הורעשה מחדשות החצר, לפיהן
התרגש משבר "וַיִּקְצֹף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו" (השווה להלן מא, י).

הפסוק השלישי הוא איחוי המוביל לכליאה את "מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה" יחד עם "שֶׁר הַמִּשְׁקִים"
ו"שֶׁר הָאוֹפִים", אלה אל "מִשְׁמֶר" כיאה לגדולים שדינם תלוי, ואלה אל "בֵּית הַסֵּהָר" לצד עבד שסרת.

לפיכך, עת יחלום כל אחד את חלומו על משכבו, הינם "הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם", והם
"אָסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהָר" (מ, ה). ואילו משבא "אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר, וַיֵּרָא אֹתָם" (מ, ו) בעיניו שלו, הריהם
"סָרִיסֵי פְרָעָה" כשמו הרשמי, נתונים אצל יוסף "בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֹדְנָיו" (ז), והושבו להם התארים "שֶׁר
הַמִּשְׁקִים" (ט) ו"שֶׁר הָאוֹפִים" (טז). כן עוד ייקראו בחזרתם אל בית המלוכה וטכססיו (כ), אם לתפארת
(כא) ואם לקלון (כב). וכשידבר מקץ שנתיים "שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת פְּרָעָה" (מא, ט), הוא יזכיר את מעצרו
כנתינה "בְּמִשְׁמֶר".